

STRATÉGIE A METÓDY ROZVÍJANIA VEDECKÉHO MYSLENIA U ŠTUDENTOV APLIKOVANÝCH JAZYKOV

STRATEGIES AND METHODS FOR DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC THINKING OF STUDENTS OF APPLIED LANGUAGES

IVETA RIZEKOVÁ

Abstrakt

Ústrednou témou príspevku je vedecké myslenie a jeho rozvíjanie v podmienkach jazykovej výučby v univerzitnom prostredí. Príspevok má ambíciu poukázať na možnosti inovovania predmetu Cudzí jazyk v akademickom prostredí, ktorý má za cieľ rozvíjať myšlienkový potenciál poslucháčov odboru aplikovanej lingvistiky. Autorka sa inšpiruje teoretickými poznatkami, ako aj výsledkami anketového prieskumu názorov študentov na akademický jazyk a vlastnými pedagogickými skúsenosťami. Pozornosť venuje predovšetkým stratégiám a postupom uplatňovaným pri rozvíjaní vedeckého myslenia študentov v procese prípravy akademických textov.

Kľúčové slová: vedecké myslenie, akademické písanie, stratégia, metóda, hypotéza.

Abstract

The key focus of the paper is scientific thought and its development within the frame of language instruction at tertiary level. The paper attempts to point out innovation possibilities of the course Foreign Language in Academic Environment. The aim of the course is to develop the theoretical thinking potential of the students of applied linguistics. The author has been inspired by theoretical knowledge, results of a questionnaire inquiry into the opinions of students about the academic language and her own professional experience. Special attention is payed to strategies and processes applied to develop scientific thought of students in the process of creating academic texts.

Keywords: scientific thinking, academic writing, strategies, method, hypothesis

Úvod

Myslenie je aktivita, ktorá človeka sprevádza neustále. Táto základná psychologická kategória zahŕňa rozumové procesy a funkcie ako rozhodovanie, riešenie problémov, vyjadrovanie, tvorivosť, pamäť (Čo je myslenie). Dnes už nestojí rozum ani v opozícii k citu, pretože sa zistilo, že momentálne citové rozpoloženie môže ovplyvniť rozhodovanie mysliaceho. Pri myslení človek vpúšťa do svojho vedomia predstavu a spomienky, ktoré vedú jeho myslenie k vytýčenému cieľu. Odlišuje pritom podstatné od nepodstatného, hodnotí myšlienky a názory, ktoré dáva do logických súradníc. Pri myslení človek upriamuje svoju pozornosť na to, čo považuje v danom momente za dôležité. Každá situácia poskytuje všetkým ľuďom rovnaké informácie, ale človek si pri vnímaní spontánne vyberá tie, ktoré sú preňho zaujímavejšie, užitočnejšie alebo ľahšie prijateľné. Jeho výber informácií závisí od toho, aké má skúsenosti s ich využívaním v minulosti. Myslenie umožňuje jedincovi tvorivo riešiť problémy, nachádzať nové fakty, súvislosti a zákonitosti. V prípade potreby dokáže svoj plán a spôsob riešenia úloh meniť a prispôbovať konkrétnej situácii. Zatiaľ čo schopnosť myslieť prináleží každému človeku, jej hĺbka, bystrosť a dôslednosť je u každého individuálna.

Napriek širokým možnostiam získať dnes informácie o charaktere a význame vedeckého poznania, ešte stále môžeme počuť aj názory o jeho nedosažiteľnosti či nezrozumiteľnosti.

Ľudia často nevedia, ako vedecké poznanie v skutočnosti vzniká a čo je jeho pravou podstatou. Vo všeobecnosti možno povedať, že predpokladom vedeckého poznávania je prijímanie a spracovanie primárnych a sekundárnych zdrojov informácií. Svet okolo nás je plný rôznorodých informácií vo vzájomných prepojeniach, ktoré sú vnímané zmyslami komplexne. Miera ich pochopenia závisí od úspešnosti, s akou sa informácie dostanú cez filter pozorovania do mysle človeka. Len s informáciami, ktoré boli prostredníctvom pozorovania uvedomené, sa dá ďalej manipulovať. Metodická stránka pozorovania spočíva predovšetkým v slovnom usmerňovaní prostredníctvom otázok. Treba si uvedomiť, že tieto otázky sú zároveň implicitne vnímané ako vzor spôsobu premýšľania nad konkrétnou situáciou.

Na základe skúseností z pozorovania javov si človek vyberá podstatné informácie, identifikuje vzťahy medzi nimi a zovšeobecňuje ich. Porovnáva nové s už známym a konštruje abstraktný záver, ktorý má charakter novej informácie. Metodickým cieľom pri rozvoji zovšeobecňovania je postupné zdokonaľovanie schopnosti selektovať podstatné informácie smerujúce k rozvoju indukčného myslenia.

Čo je podstatou vedeckého myslenia?

Vedecké myslenie je najdokonalejšia forma rozumového myslenia, ktorej výsledky sú objektívne oznámiteľné, pretože toto myslenie sa deje podľa zistiteľných a všeobecne platných pravidiel. V dôsledku toho je overiteľné a jeho vlastnosti umožňujú spoluprácu na poznávacom procese v priestore a čase. Predpokladom každej vedeckej práce je samostatné uvažovanie a kritické myslenie, ktoré sa uskutočňuje pomocou pojmov.

Pojem ako kľúčový nástroj myslenia vzniká transformáciou predstáv, čiže názorných obrazov predmetov a javov. Pojmy a mentálne mapy sveta pomáhajú človeku zorientovať sa v priestore alebo vo vzťahoch a zvoliť si vhodný vzor správania pre danú situáciu (Džačovská, 2015). V poznávaní, vo vedeckom obzvlášť, sa vzťahy medzi jednotlivými pojmami vyjadrujú pomocou súdov, čiže uznaním alebo popretím určitého tvrdenia, hypotézy. Často sa pritom postupuje od všeobecného k špecifickému, teda pomocou deduktívneho usudzovania. Naopak pri induktívnom postupe sa všeobecné princípy odvodzujú na základe jedinečných faktov. Práve pri tomto type usudzovania sa zvyčajne na báze prijateľných faktov formulujú hypotézy, ktoré sa následne dokazujú (idem). Pri vedeckom skúmaní sa uplatňujú rôzne myšlienkové operácie: analýza, syntéza, analógia, porovnávanie, abstrakcia, generalizácia, konkretizácia, špecifikácia. Je dôležité pripomenúť, že veda je nepretržitý proces poznávania, ktorý sa nekončí overením hypotézy alebo teórie. Z tohto dôvodu nemožno výsledky vedeckého bádania považovať za absolútne a platné neobmedzene.

V čom spočíva podstata vedeckého myslenia? Je veda identifikovateľná rozumom na základe logickej dedukcie, ako to tvrdil René Descartes, alebo v nej ide o prísny sled hypotéz a overovaní? Túto otázku si položili nezávisle od seba aj traja významní vedci: logik a metodológ Karl Raimund Popper, filozof a pedagóg Gaston Bachelard a samostatný tvorivý génus Albert Einstein (Vuilleumier, 2007). Každý z nich hľadal odpoveď podľa svojho okruhu záujmu. Popper sa orientoval na vedecké myslenie v kontexte zdôvodňovania a možnosti falzifikovania vedeckých poznatkov. Bachelard smeroval otázku do okruhu filozofie a študoval podmienky dosiahnutia objektívneho poznania a prekážok vo vedeckom myslení. A Einstein v dlhých osobných debatách meditoval nad vedeckou epistemológiou. Hoci ich odpovede predstavujú mnoho protikladných myšlienok a názorov, je pozoruhodné, ako sa ich koncepcie zbiehajú v troch základných tvrdeniach. Po prvé, vedecké myslenie sa nezaobíde bez logiky, hoci si to logika úplne neuvedomuje. Po druhé, vedecké myslenie je intersubjektívne a má sociálny rozmer, napriek výsostne osobnému vkladu každého tvorcu. A napokon, vedecké myslenie je hypotetické, to znamená, že nikdy nie je úplne potvrdené a hoci vzniká na základe pokusov a omylov, predsa je nesmierne plodné (Vuilleumier, 2007).

Stratégie rozvíjania vedeckého myslenia v súčasnosti

V minulosti sa školské vzdelávanie orientovalo na konceptuálny prístup, to znamená viac-menej v intenciách štruktúry vednej disciplíny. V dôsledku akcelerácie a kumulovania vedeckých poznatkov začali byť kurikulá preplnené obsahom a izolovanými faktami vedeckého pôvodu. Táto situácia spôsobila u učiacich sa zväčša stratu vnútornej motivácie o štúdium vedných disciplín. Vysoké školy, ktoré konštatovali slabšiu pripravenosť maturantov po príchode na vysokú školu, museli znižovať kritériá prijímania uchádzačov. Nepriaznivá situácia v slovenskom školstve, a to nielen na vysokoškolskom stupni, si vyžiadala celkovú reformu výchovno-vzdelávacieho systému výučby, pedagogických prístupov, metód a postupov. Zmeny mali prispieť k učeniu sa vedného odboru v kontexte, s cieľom zvýšiť schopnosť učiaceho sa aplikovať vedomosti v praktickom živote. Štúdium má nadväzovať na predchádzajúce vedomosti a postupne meniť tradičné kurikulum, ktoré smerovalo od vedeckých poznatkov k aplikácii (deduktívny prístup) na prístup od aplikácie, skúseností a záujmu k poznávaniu vedy (induktívny). V centre pozornosti už nemá byť učiteľ ako hlavný činiteľ vyučovacieho procesu, ale študent so svojím aktívnym prístupom k vlastnému štúdiu.

Súčasný vzdelávacie programy by mali obsahovať štyri domény: osobnú (prepojenie s osobným životom človeka), profesionálnu (základ pre budúcu profesiu), technologickú (podpora technologickými aplikáciami) a sociálno-spoločenskú (príprava zodpovedného občana) (Kosturková, 2011, s. 527 – 537). V modernej pedagogike je potrebné realizovať vyučovanie s využitím tém každodenného života a riešiť problémy spoločensko-ekonomického života. Pre uplatnenie absolventa je dôležité, aby vedel definovať problémy, analyzovať ich príčiny, navrhnuť plán riešenia, sledovať jeho priebeh a následne ho vyhodnotiť. Pri týchto činnostiach by mal preukázať ovládanie vyšších poznávacích funkcií, ku ktorým patrí pochopenie a využitie poznatkov, syntetické a analogické myslenie, schopnosť zovšeobecňovať, vyjadrovať sa vlastnými slovami, argumentovať atď. Divergentné úlohy, t. j. také, pri ktorých neexistuje iba jediná správna odpoveď, majú umožňovať študentom využívať vo väčšej miere imagináciu, fantáziu, tvorivé myslenie. Učiteľ má usmerňovať diskusiu, nemá však prikazovať ani odmietať, pretože dosiahne opačný efekt. Podporovať treba aj stratégie a metódy na rozvoj nonkognitívnych funkcií, čiže prežívania, motivácie, socializácie a pod. (Zelina, 1993).

Podpora vedeckého myslenia v akademickom diskurze

V profile absolventa 1. stupňa štúdia študijného programu Cudzí jazyky a interkultúrna komunikácia dominuje schopnosť dokázať z cudzojazyčných zdrojov samostatne vypracovať podklady pre manažéra a vedieť komunikovať v písomnej a ústnej forme podľa potrieb podniku. Bakalár má byť tiež schopný prekladať relevantné dokumenty z východiskového do cieľového jazyka, rešeršovať, analyzovať a spracovať prekladové materiály v cudzích jazykoch pre potreby podniku (profil absolventa FAJ). Tieto kompetencie je potrebné systematicky budovať a špirálovito rozširovať a prehľbovať na oboch stupňoch štúdia.

Je zrejmé, že nevyhnutnou súčasťou výbavy univerzitného študenta aplikovaných jazykov je ovládanie všeobecného a odborného jazyka na dobrej komunikačnej úrovni. Zároveň má byť študent schopný používať cudzí jazyk pri rôznych rozumových činnostiach, ako napríklad pri analýze, reprodukcii a interpretácii odborného alebo vedeckého textu, pri produkcii jednotlivých akademických žánrov, a to v rámci odborných predmetov. Na zvládnutie týchto úloh si musí osvojiť stratégie a techniky rozvíjania prierezových (transverzálnych) kompetencií. V podmienkach výučby aplikovaných jazykov študentom pomáha prehľbovať túto kompetentnosť predmet cudzí jazyk v akademickom prostredí.

Vedecká práca ukrýva v sebe dvojaký charakter: na jednej strane musí rešpektovať určitú limitovanosť v podobe princípov a konvencií, na druhej strane ponúka široké možnosti uplatnenia vedeckej tvorivosti. Princípy a štruktúra sa dajú naučiť počas štúdia, ale dosiahnutie vlastného „rukopisu“ v komunikovaní vedeckého poznania predpokladá dlhú cestu

individuálnej práce a snaženia v tejto sfére. Univerzitný učiteľ, ktorý je viac-menej aj vedeckým pracovníkom, by mal prebúdať ambície, invenciu a kreativitu v radoch učiacich sa, usmerňovať ich vedecké myslenie, rozvíjať vedecké poznanie a podporovať ich vo výskumnej práci pozitívnym hodnotením.

Jedným z cieľov riešeného vedecko-pedagogického projektu KEGA Akademický a vedecký jazyk v univerzitnom prostredí je inovovať obsahovú a didaktickú stránku výučby predmetu v závislosti od výsledkov teoretického, ako aj praktického výskumu zameraného na akademický jazyk v kontexte aplikovanej lingvistiky. Na základe výsledkov anketového prieskumu¹ môžeme deklarovat' opodstatnenosť tohto vyučovacieho predmetu. Jeho jedinečnosť v slovenskom prostredí potvrdzuje aj fakt, že na ostatných univerzitách a fakultách ponúkajúcich nefilologické štúdium jazykov sa podobný špecializovaný predmet nevyučuje. Praktické využitie akademického jazyka vidia respondenti najmä pri písaní seminárnych prác, prezentovaní referátov, vyjadrovaní názorov, ale obzvlášť pri produkcii záverečných bakalárskych a diplomových prác, respektíve prác ŠVOČ. Odpovedajúci v ankete navrhli, aby sa písomné akademické formy vyžadovali aj v rámci ostatných predmetov, čo by zaručilo lepšiu kontinuitu a interdisciplinárny charakter štúdia. Odpovede potvrdzujú chápanie významu predmetu v kontexte vysokoškolského štúdia, ktoré sa môže realizovať tak v domácom, ako aj v zahraničnom prostredí. Študenti, ktorí už daný predmet absolvovali na prvom stupni a pokračujú v magisterskom štúdiu, oceníli výučbu akademického jazyka a očakávajú jeho zdokonaľovanie a využitie v ďalšom štúdiu.

Z odpovedí v ankete sme sa dozvedeli aj o niektorých problémoch. Vážnejšie problémy majú študenti pri rozlišovaní všeobecného, odborného a vedeckého jazyka, pri analýze štruktúry vedeckého textu, vyjadrovaní sa pomocou predpísaných konvencií, náležitom uplatňovaní kolokácií a synonymických ekvivalentov a i. Značné problémy im spôsobuje reprodukcia textu vedeckého charakteru v skrátenej forme a tiež dodržiavanie striktných kritérií akademických útvarov. Jednou z deklarováných príčin uvedených nedostatkov je deficit stredoškolskej prípravy na akademické žánre v slovenskom jazyku. Podľa našich skúseností majú študenti značné problémy už v prípravnej fáze písania záverečnej práce. Napriek možnosti zvolit' si po dohovore so školiteľom vlastnú tému práce väčšina študentov sa spolieha iba na témy, ktoré ponúkne učiteľ. Na bakalárskom stupni štúdia sa stretávame ešte so značnou nesamostatnosťou poslucháčov jednak pri výbere témy a formulovaní problematiky, jednak pri postupnom spracovávaní kapitol aj záverečnom resumé. Naopak, niektorí študenti, ktorí pristupujú k svojmu štúdiu zodpovedne a tvorivo, prichádzajú s vlastnými predstavami a návrhmi. Samostatne kladú otázky, nastoľujú problémy a hľadajú cesty ich riešenia. Osvedčeným prostriedkom získania určitej rutiny a zdravého sebavedomia študenta pri spracovávaní a prezentovaní odbornej témy je študentská vedecká a odborná činnosť, ktorá postupne posmeľuje a rozširuje rady svojich záujemcov.

V praxi sa teda stretávame s rozdielnou úrovňou študentských ročníkových a záverečných prác. Niektoré dosahujú vysokú odbornú aj jazykovú úroveň, iné sú priemerné a niektoré sa vyznačujú mnohými nedostatkami rôzneho charakteru. Za najväčšie negatívum považujeme tendenciu opierať sa v práci iba o cudzie myšlienky, a to neraz bez uvedenia zdroja alebo naopak citovaním celých dlhých pasáží. Vidíme v tom dôsledok neschopnosti autora práce uvádzať fakty a idey dávať do vzájomných súvislostí, ako aj absenciu zaujatia stanoviska a vyjadrenia vlastného postoja. Niekedy sa naopak v prácach objavuje mnoho subjektivismu, často aj tam, kde to nie je žiadúce. Najviac nedostatkov sa prejavuje v jazykovej rovine: morfosyntaktickej, ortografickej, ale i štylistickej.

---

¹ Anketový prieskum bol realizovaný v roku 2016 medzi študentmi a pedagógmi Fakulty aplikovaných jazykov EUBA ako súčasť riešenia grantového projektu KEGA 029EU-4/2016 Akademický a vedecký jazyk v univerzitnom prostredí.

Poznanie akademického a vedeckého jazyka pomáha poslucháčom ľahšie sa orientovať v náročných požiadavkách na jeho používanie. Mnohí však nezvládajú náročnosť tohto predmetu z dôvodu nedostatočných všeobecných vedomostí z cudzieho jazyka (uvádza to až 61% opýtaných). Vyučujúci predmetov vyučovaných v cudzích jazykoch však na druhej strane konštatovali mierne zlepšovanie úrovne kultivovaného akademického prejavu v písomnej i ústnej forme. Badajú to najmä v seminárnych prácach, abstraktoch, resumé, citáciách, ale aj v prezentácii názorov a referátov v odborných predmetoch (60% opýtaných učiteľov).

Výsledkom riešenia vyššie uvedeného projektu bude nová koncepcia a vydanie učebníc akademického jazyka vo všetkých vyučovaných jazykoch. Učebnica sa bude opierať o aktuálne autentické pramene a mala by poskytnúť strategické formy nácviku vedeckého štýlu.

Prieskum názorov v radoch študentov a učiteľov potvrdil tézu o nevyhnutnosti ovládania akademického jazyka v univerzitnom prostredí. Miesto akademického jazyka vidia obe strany v písomnom prejave, ale aj v ústnej prezentácii referátov, v odborných diskusiách a vo vyjadrovaní postojov. Výučba predmetu by mala smerovať k nadobúdaniu a rozvíjaniu prierezových kompetencií (napr. pri analýze, reprodukcii, interpretácii, syntéze, argumentácii), čo je možné iba pri užšej spolupráci medzi vyučujúcimi jednotlivých odborných a jazykových predmetov.

Stratégie rozvoja vedeckého potenciálu študenta

Prístup orientovaný na študenta si vyžaduje predovšetkým zistiť a analyzovať súčasnú úroveň jeho vedomostí, zaoberať sa výberom obsahu učiva, ako aj efektívnych vyučovacích a hodnotiacich metód. Ako sme vyššie uviedli, podmienkou vedeckého poznania je kritické myslenie, ktoré umožňuje posudzovať a zdôvodňovať javy skutočnosti.

Pred výučbou akademického jazyka je dôležité, aby sa učiteľ oboznámil so vstupnými kompetenciami členov skupiny, a to nielen jazykovými, ale aj kognitívnymi, resp. strategickými pri učení sa jazyka. Môže na to zvoliť rôzne metódy, napríklad skupinovú diskusiu, dotazníkový prieskum apod. Rovnako možno využiť aj metódu sebahodnotenia, napríklad prostredníctvom vlastného portfólia učiaceho sa, zameraného na hodnotenie (slovom, známku/percentuálne) ústnych a písomných receptívnych a produktívnych zručností, a to na začiatku a na konci výučby predmetu (pozri tabuľku 1). Na začiatku výučby tento spôsob sebahodnotenia indikuje učiteľovi (ktorý nových študentov ešte nepozná) nedostatky a potreby tak, ako ich pociťujú samotní študenti, a študentom zase poskytuje prehľad toho, čo bude predmetom ich nasledujúceho štúdia. Porovnanie vstupného sebahodnotenia s výstupným posluži študentovi ako ukazovateľ jeho celkového pokroku v kľúčových činnostiach. Treba samozrejme počítať aj s určitou mierou subjektívnosti pri evalvácií vlastných kompetencií. Zo skúsenosti vyplýva, že väčšina slovenských študentov má tendenciu podceňovať svoje vlastné schopnosti a zručnosti. Aj z tohto dôvodu je potrebné budovať u poslucháčov zdravé sebavedomie, čo sa dá dosiahnuť pomocou pravidelnej spätnej väzby (najmä pozitívneho hodnotenia), povzbudzovania, slovného ocenenia pokroku a snaživosti. To všetko by malo byť integrálnou súčasťou celého vyučovacieho procesu.

Na hodinách sa zväčša pracuje s odbornými a vedeckými textami, ktoré neopisujú originálny výskum, ale ide skôr o sumarizujúce vedecké články, ktoré prinášajú a analyzujú existujúce výskumy v sledovanej oblasti. Autori spájajú viac výskumov k danej problematike, predstavujú určitý konsenzus v zisteniach, nastoľujú otázky na diskusiu. Študent porovnáva a analyzuje recipované informácie, hľadá medzi nimi vzťahy a vysvetľuje ich. Dôležitú úlohu tu zohráva rovnako i napodobňovanie vzorov. Najmä pri „brainstormingu“ a skupinových aktivitách sa dajú odpozerat' spôsoby myšlienkových postupov a obohatiť tak vlastný spôsob premýšľania nad skúmaným javom. Okrem základných otázok *čo?*, *kde?*, *kedy?*, *ako?* sa treba pýtať aj „prečo?“ a „na čo?“, pretože práve tieto dve otázky skúmajú kauzálne a dôsledkové väzby aspektov javu a garantujú chápanie vnútornej kompaktnosti pojmov. Vo finálnej fáze by mal poslucháč (študent) dospieť k logickému vyústeniu, k záverečnej syntéze.

Tabuľka 1. Vlastné portfólio

Dokážem		Hodnotenie	
		slovom	percentá/znamka
Porozumenie odbornej prednášky a ústne akademické žánre: <i>analýza, reprodukcia, syntéza, diskusia</i>			
A	Identifikovať tému a špecifikovať problematiku		
	Zaznamenať kľúčové pojmy a ich definície, explikácie		
	Zaznamenať nosné myšlienky		
	Identifikovať autorský zámer a cieľ		
	Zachytiť osnovu, štruktúru		
	Vlastnými slovami zhrnúť hlavné myšlienky		
	Vyjadriť svoj postoj, názor k myšlienkam		
Písomná produkcia akademických žánrov: <i>reprodukcia, komentár, zhrnutie</i>			
B	Zhrnúť hlavné myšlienky prednášky (objektívne, v logickej štruktúre) „compte rendu objectif“		
	Zhrnúť hlavné myšlienky prednášky s vyjadrením vlastného postoja) „compte rendu subjectif“		
Porozumenie písomného odborného textu a ústne akademické žánre: <i>reprodukcia, analýza, interpretácia</i>			
C	Identifikovať tému a špecifikovať problematiku		
	Označiť hlavné myšlienky		
	Zachytiť plán, štruktúru		
	Identifikovať jednotlivé segmenty/ argumenty		
	Určiť logické vzťahy medzi argumentmi/výpoveďami		
Písomná produkcia akademických žánrov : konspekt, resumé, argumentácia, syntéza, projekt seminárnej práce, seminárna práca			
D	Objektívne zhrnúť odborné texty k téme (chronologicky)		
	Sformulovať vlastné myšlienky a argumenty		
	Logicky usporiadať myšlienky a argumenty		
	Interpretovať odborný text /vyjadriť svoj názor, kritiku		
	Sformulovať problematiku, ciele, metodológiu, plán		
	Napísať vlastný (štruktúrovaný) text na odbornú tému		
	Vytvoriť úvod a záver práce na odbornú tému		
	Vložiť citácie do textu a zostaviť prehľad bibliografie		

Stav kognitívnych kompetencií slovenských vysokoškolákov

Na základe výsledkov prieskumu kľúčových kompetencií pod názvom „Identifikácia kľúčových kompetencií študentov vysokých škôl pre potreby rozvoja vedomostnej spoločnosti na Slovensku“, realizovaného v rokoch 2009 až 2011, až 60 % študentov má podpriemernú

alebo výrazne podpriemernú digitálnu kompetenciu, ktorá je príkladom málo rozvinutej kognitívnej kompetencie. Najmenej sa darilo študentom filozofického smeru (až 79 % riešení patrilo do kategórie podpriemeru), „naopak u ekonomicky orientovaných odborov sa výkonnosť pohybovala v pásme priemeru až nadpriemeru (57 %)“ (Identifikácia, 2011).

Kompetencia naučiť sa učiť má v štruktúre kompetencií zvláštne postavenie, pretože sa zúčastňuje na fungovaní ostatných kompetencií. V úrovni prístupov k učeniu boli zistené významné rozdiely medzi študijnými odbormi. Najvyššou snahou podať vysoký výkon v štúdiu disponujú študenti technického smeru, ktorí využívajú v štúdiu najviac logické overovanie poznatkov a všestranný prístup k ich osvojovaniu. Študenti ekonomických disciplín sú charakterizovaní orientáciou na detaily. Študenti filozofickej špecializácie majú najvyššie rozvinutú orientáciu na význam, pre ktorú je typické hlboké porozumenie poznatkov, na druhej strane sa vyznačujú nízkou reproduktívou tendenciou pri osvojovaní a memorizovaní. Čo sa týka rodovej diferenciacie, muži sa snažia pri štúdiu využívať viac orientáciu na porozumenie poznatkov a logické operácie (idem).

Realizovaná výskumná sonda do úrovne a kvality kognitívnych kompetencií a kompetencie naučiť sa učiť poukázala na nízku úroveň kľúčových kompetencií pre celoživotné vzdelávanie a znalostnú spoločnosť u slovenských absolventov bakalárskeho štúdia ekonomického, filozofického a technického smeru (idem). Jednou z príčin tohto nelichotivého stavu je nejednotný výklad pojmu kompetencia. Autori anketového prieskumu konštatujú, že možnosti merania kľúčových kompetencií sú v súčasnosti obmedzené. K najfrekvencovanejším patria vedomostné testy, ktorých nevýhodou je, že merajú iba jeden rozmer kompetencií a nezachytávajú ďalšie aspekty (idem). Z uvedených konštatovaní vyplynula potreba pracovať na tvorbe, overovaní a implementácii účinných merných nástrojov, rovnako ako aj zapojenie interdisciplinárnych tímov do tohto procesu.

Na záver

Na záver by sme chceli priniesť niekoľko odporúčaní pre prax, ktoré by mohli prispieť k orientácii vzdelávania na rozvoj logického a kritického myslenia, k lepšej atmosfére na vyučovacej hodine aj k zlepšeniu vzťahov medzi vyučujúcim a študentom. Prínosné je také učenie, o ktorého zmysluplnosti a užitočnosti študent ani učiteľ nepochybuje. V prvom rade je dôležité vytvoriť podmienky pre užšiu spoluprácu medzi jednotlivými jazykmi, medzi odbornými a jazykovými predmetmi, medzi akademickým a profesionálnym prostredím.

Medzijazykové a medzipredmetové debaty by mali okrem iného smerovať k aktualizácii a harmonizácii obsahu a metód výučby na zabezpečenie väčšej efektívnosti a orientácie na študenta. To by malo viesť taktiež k zosúladeniu tém záverečných prác, priebehu a hodnotenia záverečných skúšok.

V procese výučby je potrebné uprednostňovať aktívne formy, a to v každej fáze vzdelávacieho procesu. Vhodnou metódou je napríklad skupinová práca, pri ktorej sa pestuje u študenta potreba a návyk spolupracovať, rozvíja sa tiež jeho samostatnosť a zodpovednosť a v neposlednom rade aj organizačné schopnosti. V súlade s potrebami a požiadavkami študentov treba vytvoriť premyslenú koncepciu, ako od začiatku do konca viesť študenta k získaniu schopnosti napísať kvalitnú záverečnú prácu, adekvátne ju prezentovať a obhájiť.

Rôzne celospoločenské aktivity prispievajú k zlepšeniu situácie v slovenskom školstve. Jedna z nich, Svetový deň vedy pre mier a rozvoj, ktorý pripadá od svojho vyhlásenia Organizáciou Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru v roku 2001 na 10. november, tiež obracia pozornosť na význam propagácie vedeckého myslenia. Zacieluje sa na širokú verejnosť, ale jeho hlavnou ambíciou je motivovať pre vedu a výskum predovšetkým mladú generáciu.

Použitá literatúra

Stimuly pre výskum a vývoj. Identifikácia kľúčových kompetencií študentov vysokých škôl pre potreby rozvoja vedomostnej spoločnosti na Slovensku. Projekt základného výskumu č. CD-2009-36907/39461-1:11. Dostupné na internete:

<<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oOYo627RCQJ:https://www.vedatechnika.sk/SK/stimuly/>>.

DŽAČOVSKÁ, S. 2015. *Metódy a formy práce podporujúce rozvoj myslenia a kreativity žiakov v škole.* Bratislava: PU Prešov. ISBN 978-80-565-1361-3.

Koncepcia rozvoja výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 – 20 rokov (projekt "MILÉNIUM") Dostupné na internete:

<<http://www.unipo.sk/public/media/files/docs/u/svk/Milenium.rtf>>. s. 8-9.

KOSTURKOVÁ, M. 2011. Rozvoj kritického myslenia u študentov vysokých. Development of critical thinking by university students. In: Medzinárodná vedecká elektronická konferencia pre doktorandov, vedeckých pracovníkov a mladých vysokoškolských učiteľov [elektronický zdroj]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2011. ISBN 978-80-555-0482-7. S. 527-537. Dostupné na internete: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Istvan1/subor/Kosturkova.pdf>>.

Profil absolventa Fakulty aplikovaných jazykov. Dostupné na internete:

<<https://faj.euba.sk/studium/bakalarske-a-magisterske-studium/profil-absolventa>>.

SERESOVÁ, K. 2015. Kompetencie prekladateľa. In: *Cudzie jazyky v premenách času 5.* [elektronický zdroj]. Foreign languages in changing times V: recenzovaný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 6. novembra 2014 [v Bratislave]. Zostavovatelia: Daniela Breveníková, Roman Kvapil; recenzenti: Štefan Povchanič, Daniela Breveníková et al. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, s. 178. ISBN 978-80-225-4132-9.

TOMENGOVÁ, A. 2014. *Vedecké metódy poznávania a ich využitie v školskej praxi.* 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2014. 50 s. ISBN 978-80-565-0189-4.

VANČO, M. 2016. *Analýza získavania prierezových kompetencií na slovenských vysokých školách.* Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR.

VUILLEUMIER, B. 2007. *La pensée scientifique.* Quelques considérations de Popper, Bachelard et Einstein. Dostupné na internete:

<<http://owl-ge.ch/ressources/article/la-pensee-scientifique#51>>.

ZELINA, M.: *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa.* Bratislava: Iris. ISBN 978-80-8925-660-0.

ŽOLDOŠOVÁ, K. *Výskumne ladená koncepcia prírodovedného vzdelávania.* Dostupné na internete: <<http://pdf.truni.sk/download?ksp/materialy/zoldosova-VLKPV.pdf>>.

Príspevok vznikol ako výsledok riešenia projektu KEGA Akademický a vedecký jazyk v univerzitnom prostredí č. 029EU-4/2016.

Kontakt

PhDr. Iveta Rizeková, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: iveta.rizekova@euba.sk